

Norsk Akkreditering: Akkrediteringsdag ISO 17025 | Gardermoen 05.12.2024

Søknad om utvidelser; krav til validering og verifikasjon.

Anders T. Halvorsen

Kjemiker, Haukeland Universitetssykehus

Teknisk bedømmer ISO 15189 (M04,M12)

ISO 17025 (P12)

Agenda

- (1) Introduksjon
- (2) Faglige vurderinger
- (3) Noen valideringsparametere
- (4) Spørsmål og diskusjon

(1)

Introduksjon

Omfanget

Denne presentasjonen er ikke eneste måten å validere på

Ikke «best practice», men et greit startpunkt

Ikke en komplett gjennomgang av valideringsparametere

Visse fagområder kan ha «pålagte» valideringsprosedyrer (f.eks. SANTE / AQC-Guidelines for pesticider)

Utgangspunktet er kvantitative kjemiske analyser

Validering og verifisering

Verifisering: bekreftelse på at spesifiserte krav er oppfylt, ved å fremskaffe objektivt bevis

Validering: bekreftelse på at metoden er egnet til formålet, ved framskaffelse av objektivt bevis for at de angitte kravene har blitt oppfylt

Kompetanse til ansvarlige for validering

Kjennskap til standard og NA-krav

Erfaring fra validering

Statistikk

Instrumentering

Fagområdet

Hvilken informasjon skal sende til TB?

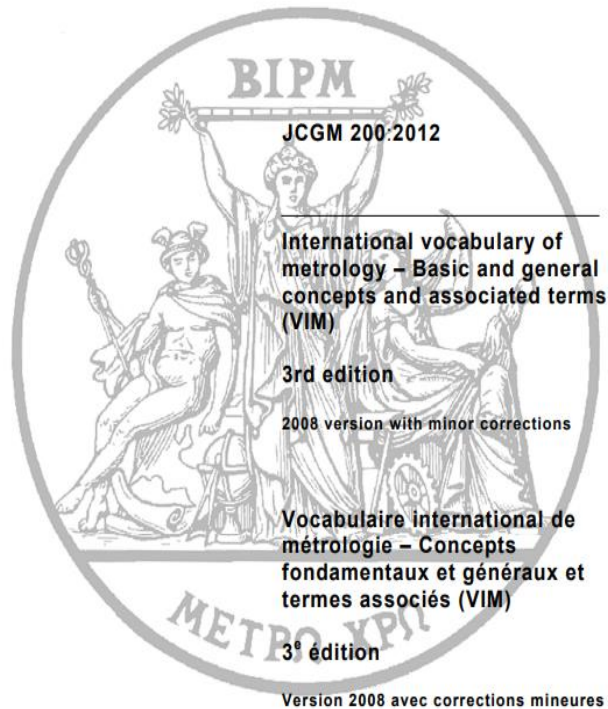
Utfylt Søknads- og akkrediteringsomfang NS-EN ISO/IEC 17025 prøving
(dok00283)

Valideringsplan

Valideringsrapport

Rådata (beregninger)

VIM (JCGM 200 eller ISO/IEC Guide 99)

© JCGM 2012

International vocabulary of metrology – Basic and general concepts and associated terms
(**VIM**)

Vocabulaire **i**nternational de **m**étrologie

VIM4 i “final draft”

VIM er normative referanse i ISO 17025 og ISO 15189, angitt som ISO/IEC Guide 99

(2)

Faglige vurderinger

Faglige vurderinger

Metode må være «fit for purpose». Dette krever mer enn å bare liste opp resultater. ISO 15189:2022 har fått spesifikke krav om erklæringer som skal står i rapport

Tommelfingerregel: Alle resultater som presenteres skal faglig vurderes/kommenteres

En valideringsplan med faglig begrunnede, **konkrete** kvalitetsmål

Systematisk rapport med relevante data og enheter (NB: %-enheter)

“ “Graphs are essential to good statistical analysis.

Francis John Anscombe, engelsk statistiker

Anscombes kvartett

I		II		III		IV	
X	Y	X	Y	X	Y	X	Y
10	8,04	10	9,14	10	7,46	8	6,58
8	6,95	8	8,14	8	6,77	8	5,76
13	7,58	13	8,74	13	12,74	8	7,71
9	8,81	9	8,77	9	7,11	8	8,84
11	8,33	11	9,26	11	7,81	8	8,47
14	9,96	14	8,1	14	8,84	8	7,04
6	7,24	6	6,13	6	6,08	8	5,25
4	4,26	4	3,1	4	5,39	19	12,5
12	10,84	12	9,13	12	8,15	8	5,56
7	4,82	7	7,26	7	6,42	8	7,91
5	5,68	5	4,74	5	5,73	8	6,89

Samme statistikk for alle sett

N = 11

Snitt X = 9,00

Snitt Y = 7,50

Regresjonslinje $Y = 0,500x + 3,00$

Standardfeil stigningstall: 0.118

t-score = 25,445

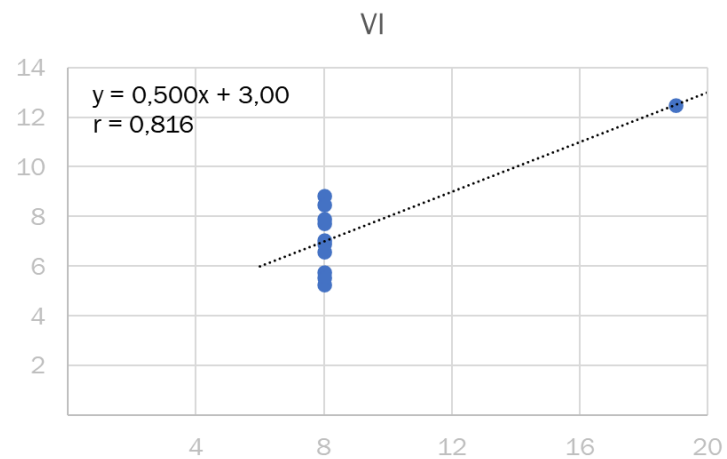
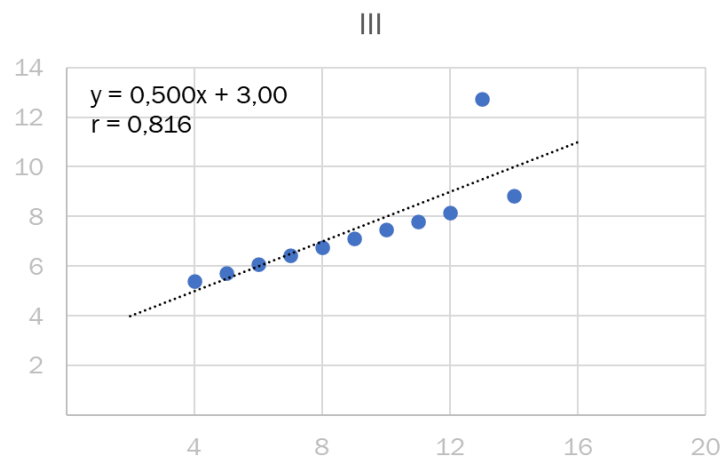
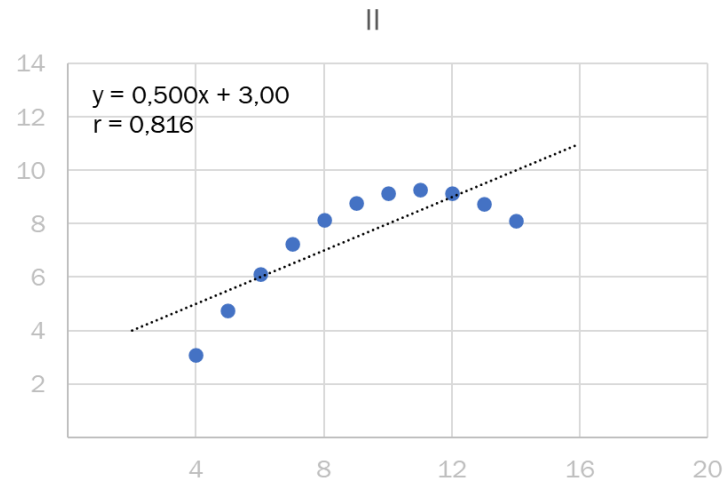
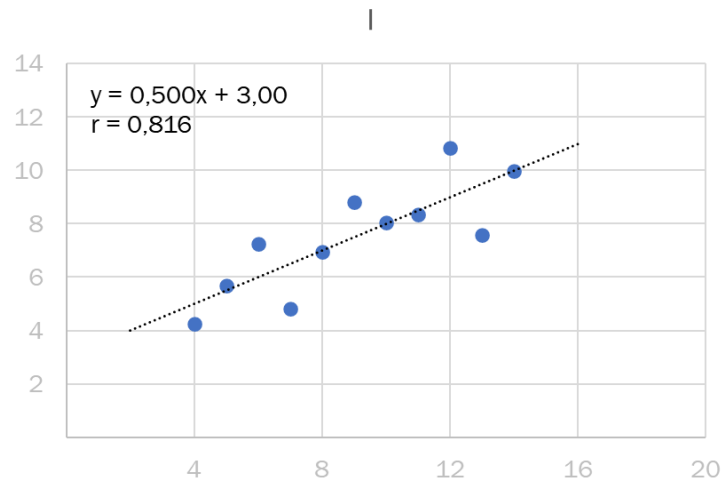
Sum av kvadrat $X - \bar{X} = 110,0$

$R^2 = 0,67$

Varians Y = 4,12

etc

Anscombes kvartett

Samme statistikk for alle sett

$N = 11$

Snitt $X = 9,00$

Snitt $Y = 7,50$

Regresjonslinje $Y = 0,500 x + 3,00$

Standardfeil stigningstall: 0.118

t-score = 25,445

Sum av kvadrat $X - \bar{X} = 110,0$

$R^2 = 0,67$

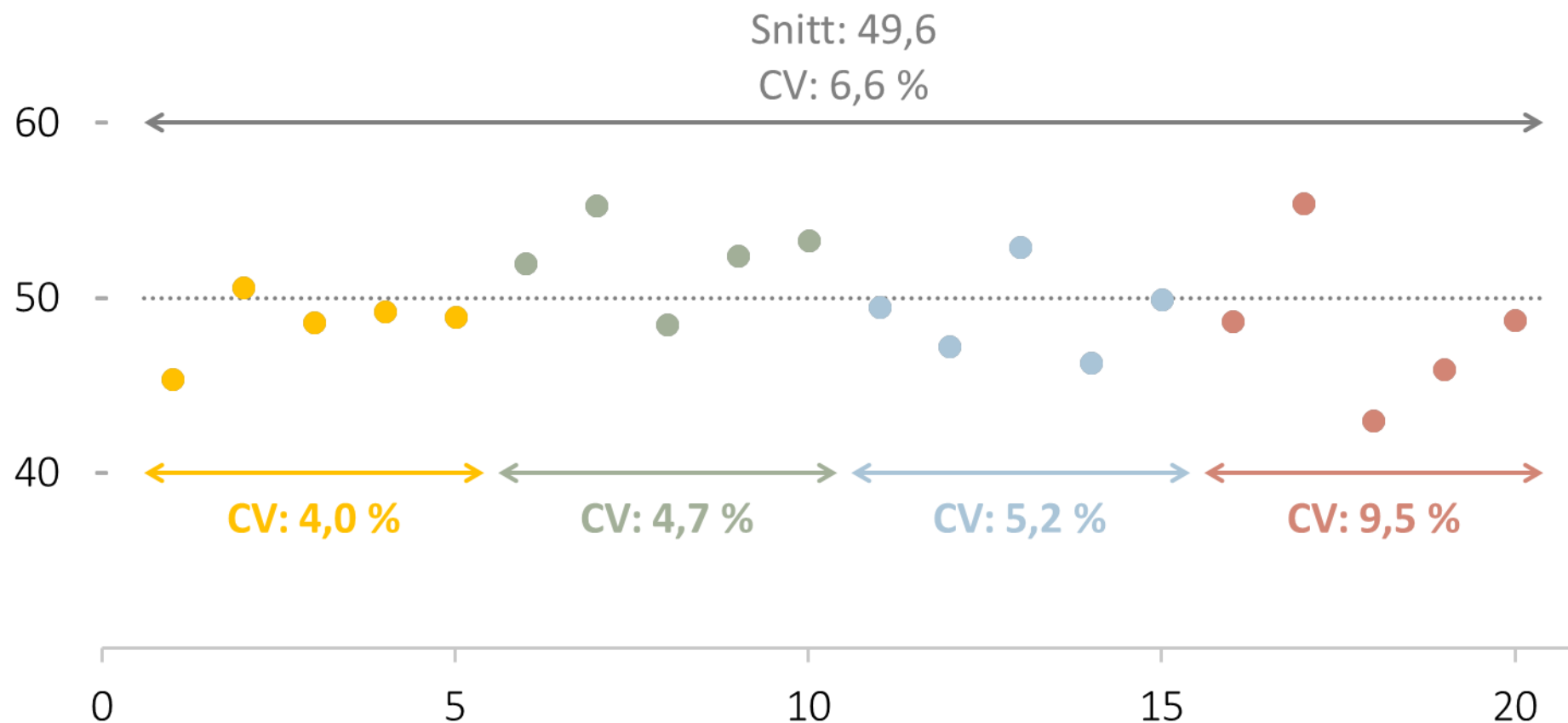
Varians $Y = 4,12$

etc

Usikkerhet i standard-avvik

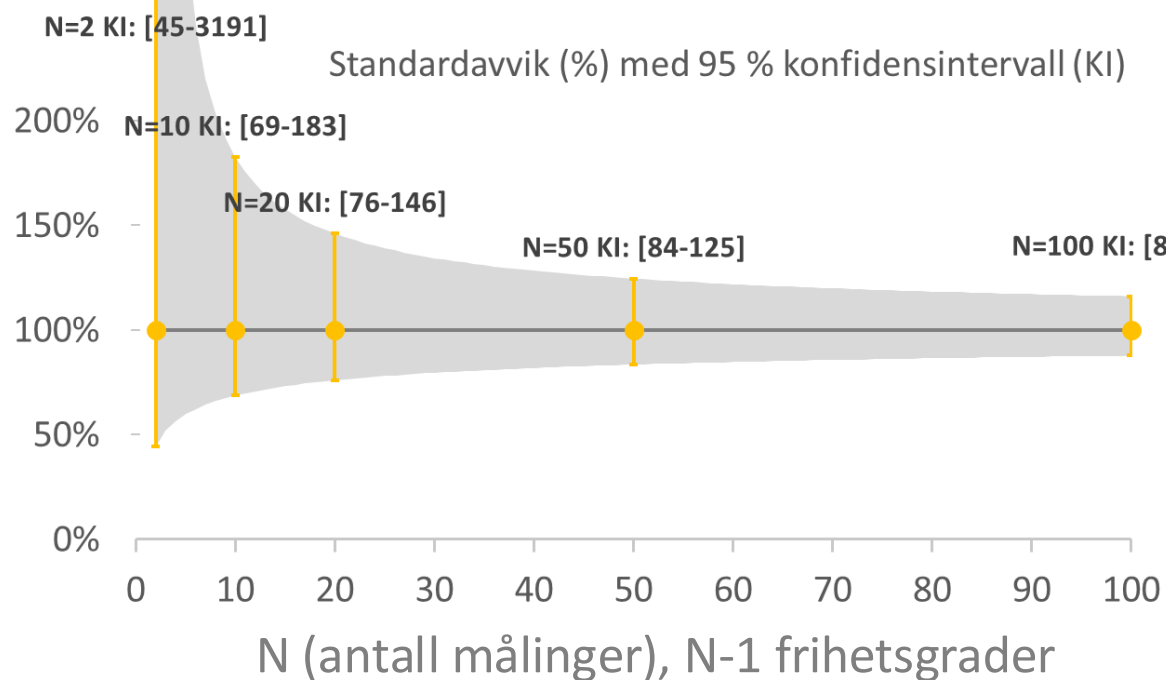
Estimering av standardavvik/CV har usikkerhet i seg selv

Eksempel: Normalfordelte data, $N = 20$, snitt = 50 og CV = 5,0%.

Usikkerhet i standard-avvik

Usikkerhet i standardavvik minker med antall målinger

**Hva vil dette si for
presisjon?**

Eksempel:

CV: 4,5 %

N= 100

95 % KI: 4,0 – 5,2 %

N=50

95 % KI: 3,8 – 5,6 %

(3)

Noen valideringsparametere

Valideringsparametere

Merk: Noen guider definerer parametere litt forskjellig.

Selektivitet

Presisjon

Overdrag (Carry-over)

Deteksjonsgrense

Riktighet

**Metode-
sammenligning**

Kvantifiseringsgrense

Måleusikkerhet

Andre

Linearitet

Robusthet

Linearitet til en analytisk prosedyre er evnen til å gi et prøveresultat som er direkte proporsjonalt med konsentrasjonen av analytt i prøven

Linearitet

Ikke aktuelt for alle analyser

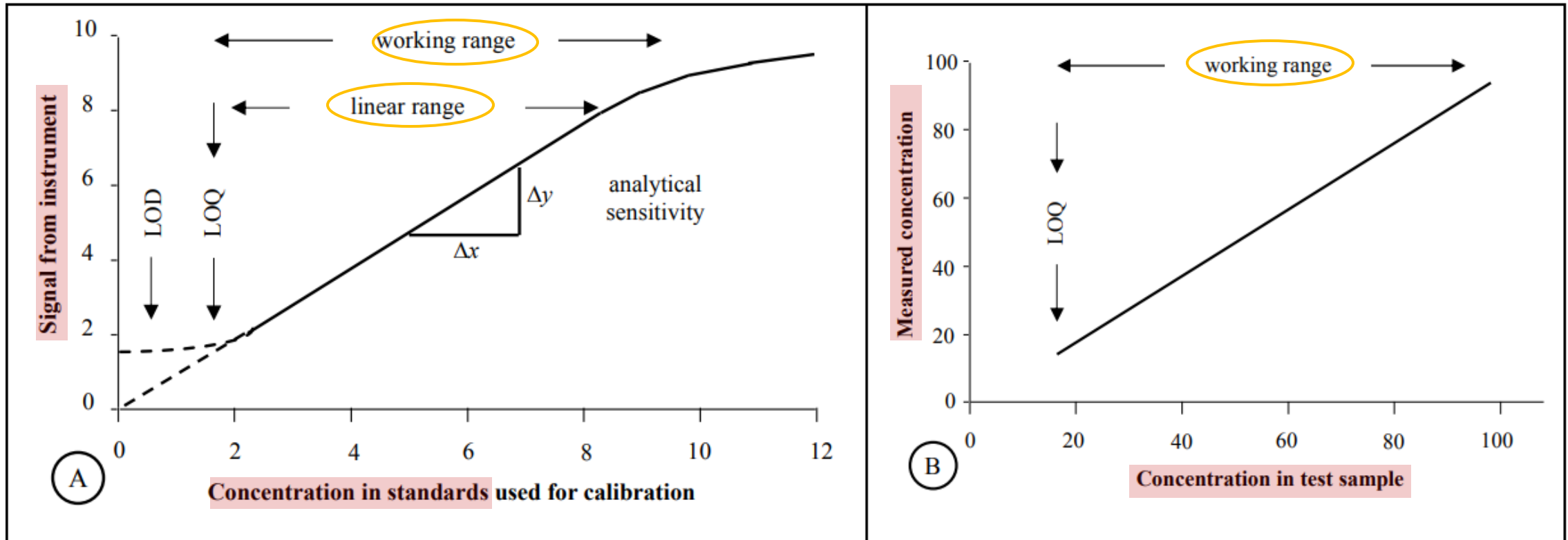
Ikke påkrevd at en metode skal være lineær

Andre kalibreringsmodeller (f.eks. kvadratisk kalibreringskurve) kan valideres under dette punkt.

Mange begreper («method working range», «instrument working range», kalibreringsområde, måleområde) om delvis samme parameter

Instrument

Metode

Figure 3 – A) Typical example of response curve obtained with an instrumental method. The performance characteristics ‘working range’, ‘linear range’, ‘analytical sensitivity’, ‘LOD’ and ‘LOQ’ are identified. B) Typical example of a curve obtained with a measurement procedure where the test sample concentration is plotted versus measured concentration.

Linearitet – Hva valideres?

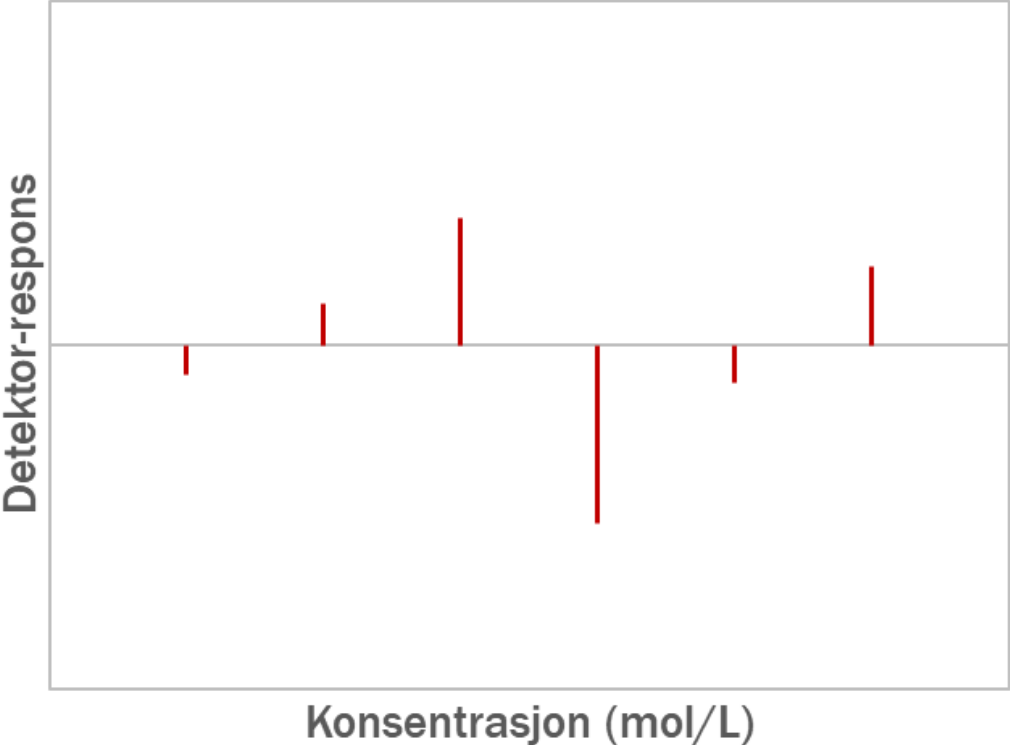
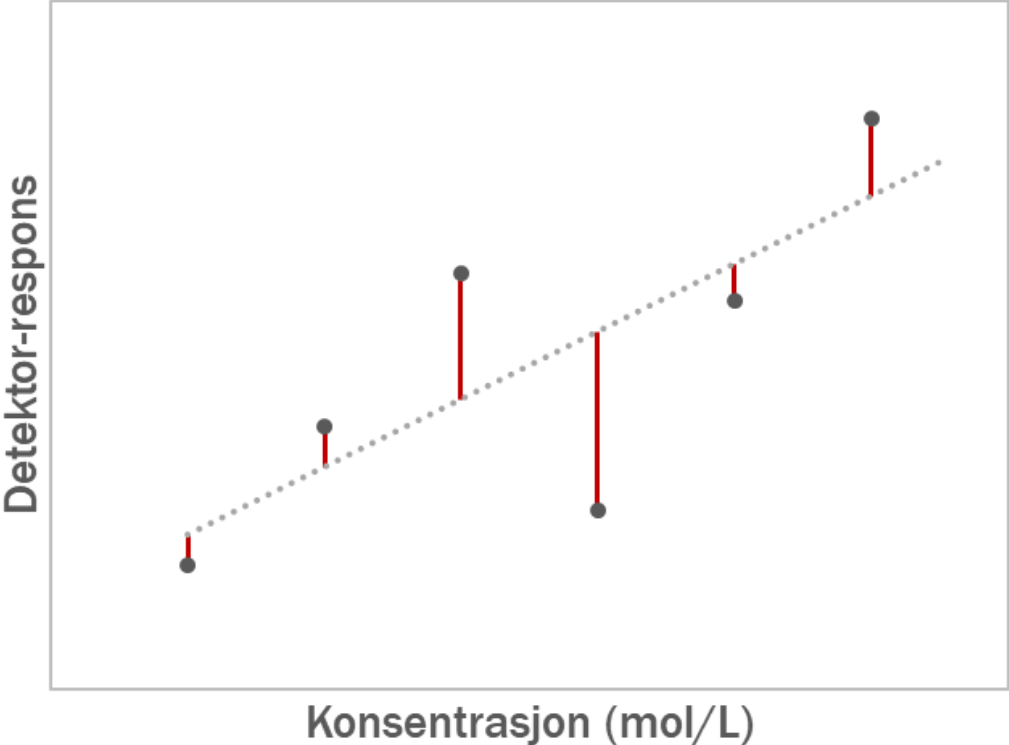
Korrelasjonskoeffisient er **ikke** et mål på linearitet (jamfør Anscombes kvartett).

Minimum: Visuell vurdering av spredningsdiagram med regresjonslinje og residualplott

Vær ekstremt nøyaktig og få minst mulig usikkerhet i prøver til linearitetstest

Minimum 6 konsentrasjonsnivå, jevnt fordelt. Utvide gjerne 20% utover området som skal testes

Linearitet – spredningsdiagram og residualplott

Presisjon: grad av overenstemmelse mellom indikasjoner eller målte verdier oppnådd ved gjentatte målinger på samme eller lignende objekter under gitte betingelser.

Presisjon

Presisjon beskriver spredning av resultater som følge av tilfeldig feil i metoden.

Estimeres på bakgrunn av gjentatte målinger

Presisjon $\neq$ måleusikkerhet (men nært beslektet)

Uttrykt som et **standardavvik**

Presisjon

Merk: Forskjellige guider har forskjellig navn/definisjoner på typer presisjon. Som et minimum bør valideringen inkludere en presisjon for hele metode og en presisjon for innen-serie.

Innen serie presisjon (**repeterbarhet**)

Samme måling gjort under like omstendigheter

Total-presisjon (**reproduserbarhet**)

Samme måling gjort over tid, av forskjellige operatører osv.

Presisjon

Bør inkludere flere konsentrasjonsområder

Bør minimum inkludere (nær) kvantifiseringsgrense og øvre del av kalibrerings-/måleområde

Innen-serie-presisjon (repeterbarhet)

Enten gjentatte målinger i samme serie (minimum 6)

Eller få paralleller i en prøveserie gjentatt over flere dager (2 x 20 dager)

Formel for duplikate målinger («par») i en serie over flere dager:

p = antall par, d = differanse

(Egentlig: Gjennomsnittet av **daglig varians**)

$$S = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^p (d_i^2)}{2p}}$$

Total-presisjon (reproduserbarhet)

Flere målinger over flere dager, forskjellige operatører, etc

En måling fra hver serie/dag

Noen guider tillater noen målinger fra samme dag

Alternativ: ANOVA-analyse på balansert design

Hvordan rapportere presisjonsdata

Enheter Konsentrasjonsnivå Uteligger, hvilken påvirkning har de?

Tabell 1: Presisjonsdata for to nivåer (batch L1-1901 og L2-2101). 95% KI i parentes.

		Lav kontroll		Høy kontroll
		L1-1901	L1-1901 (eks. uteligger)*	L2-2101
Snitt	µmol/L	0,208	0,208	0,415
Innen serie	N	56	54	56
	SD, µmol/L	0,009 (0,0078 - 0,0114)	0,007 (0,0060 - 0,0088)	0,011 (0,0095 - 0,0139)
	CV, %	4,5 (3,76 - 5,49)	3,4 (2,87 - 4,22)	2,7 (2,30 - 3,36)
Totalpres.	N	56	54	56
	SD, µmol/L	0,010 (0,0087 - 0,0127)	0,009 (0,0079 - 0,0116)	0,015 (0,0122 - 0,0179)
	CV, %	5,0 (4,19 - 5,34)	4,5 (3,79 - 5,56)	3,5 (2,95 - 4,30)

Konfidensintervall og/eller antall

Kilde: Egne data

Hvordan rapportere presisjonsdata

Kan bruke diagram, som oftest er oppsummeringstabell nok

Faglig vurdering av resultatene (uteliggere, som forventet, etc)

Er kvalitetsmål nådd? Godt innenfor eller akkurat innenfor?

Delkonklusjon: Hva er presisjonen, i hvilke nivå?

Riktighet: grad av overensstemmelse mellom gjennomsnittet av et uendelig antall replikater av målte kvantitative verdier og en kvantitativ referanseverdi

Riktighet (trueness)

Kan ikke gjøre et uendelig antall replikater, så riktighet kan ikke bestemmes nøyaktig

Uttrykt som en bias mot en referanseverdi.

Fravær av bias kan ikke bestemmes, en bias på 0 vil alltid ha en usikkerhet i seg

Riktighet (trueness)

- 1) Mot (sertifisert) referansemateriale (SRM/RM)
- 2) Mot SLP-resultater
- 3) Mot en referansemetode
- 4) Ved spiking (tilsetning) av kjent mengde til prøvemateriale

Riktighet (trueness)

I praksis: Kan være vanskelig med nok resultater til et robust estimat av bias ved «førstegangsvaldiering»

Husk å ta hensyn til usikkerhet i «sann verdi» i tillegg til avvik

Vurder om bias er konsentrasjonavhengig

Oppgi alle resultater i tabell: Eget resultat, SLP tillagt verdi/ SRM, eget bias, samt usikkerhet i «sann verdi» og egne avvik (+SLP akseptgrense)

Måleusikkerhet: ikke-negativ parameter som kjennetegner spredningen av kvantitative verdier som har blitt tildelt en målestørrelse, basert på informasjonen som er benyttet

Måleusikkerhet

Vilkårsdokumentet angir at laboratoriet skal oppgi følgende:

Usikkerhet i prøving skal angis med **dekningsfaktor $k = 2$**

Måleprinsipp som benyttes for hver aktivitet samt aktuelle **måleområder med tilhørende beregnet/estimert måleusikkerhet**

I praksis: Usikkerhet beregnet i hver ende av måleområdet som et minimum, med dekningsfaktor 2.

Måleusikkerhet

Vanlig å estimere måleusikkerhet basert på presisjon og riktighet

Merk: VIM (ISO/IEC Guide 99) angir to måter å estimere usikkerhet på

Nordtest Report TR 537 Handbook for calculation of measurement uncertainty in environmental laboratories («Trollboka») gir en god oversikt over beregning av måleusikkerhet

Ved validering: Vurder også usikkerhet i kalibrator dersom kun en kalibrator er benyttet under presisjonsforsøk

Metodesammenligning bør inkluderes ved overgang til nytt instrument, vesentlig forandring av metode, men også ved flytting til ny lokaliteter og for å sammenligne seg mot eksterne laboratorier

Metodesammenligning

Rapport bør ha både diagrammer og oppsummerings-tabeller, pga komplekse data

Kan være aktuelt å dele inn i forskjellige konsentrasjonsområder

Bør bestå av relativt mange resultater

Metodesammenligning

Plan bør ha krav til både gjennomsnittlig forskjell mellom metoder, for eksempel: Gjennomsnittlig forskjell skal være $\leq 5\%$

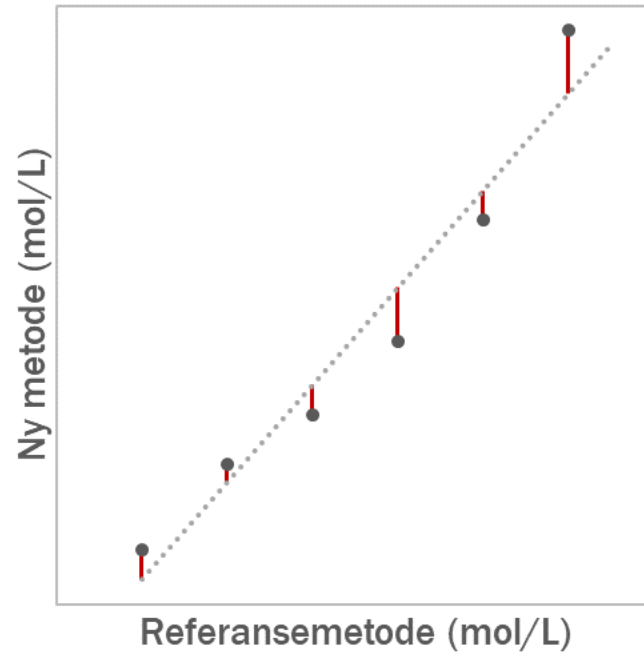
Fordel med krav på maks antall prøver med avvik utenfor gitt grenser, for eksempel: 95% av prøvene skal ha et avvik på $\leq 15\%$

Rapport bør ha både diagrammer og oppsummerings-tabeller, pga komplekse data.

Tre vanlige regresjonsmodeller til metodesammenligning

Minste kvadrater

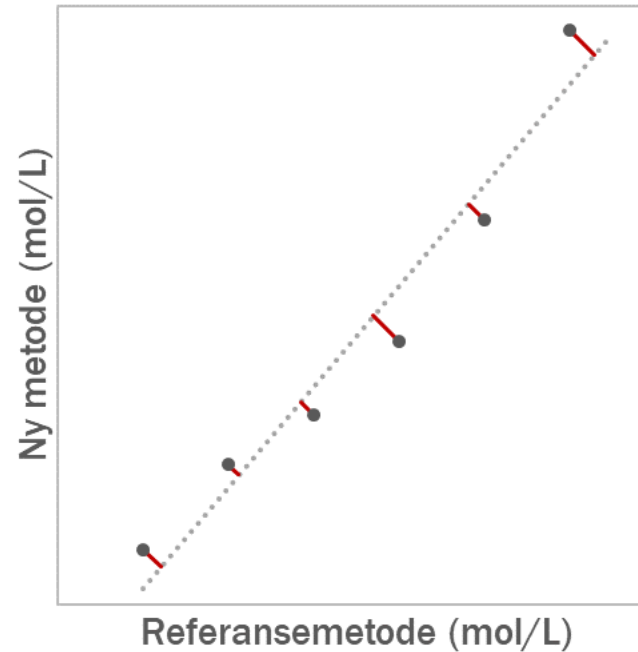
Inkludert i Excel

Kun usikkerhet i Y

Kan vektes (ikke i Excel)

Ikke anbefalt

Deming

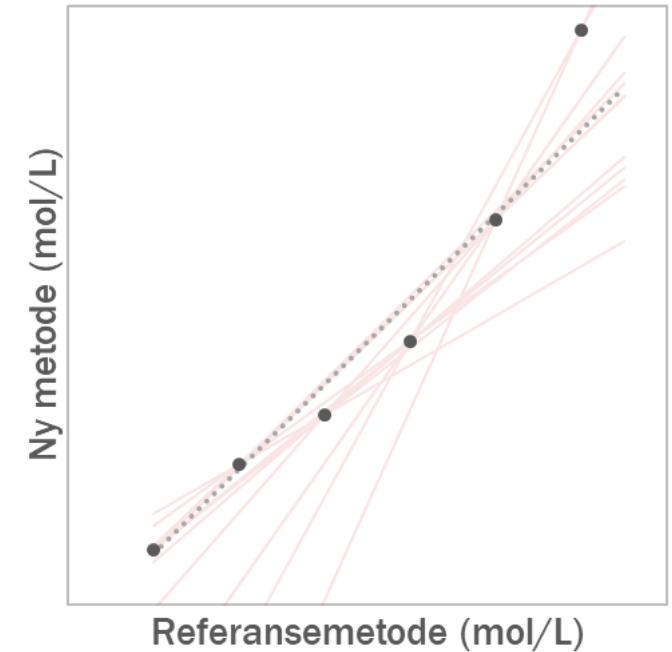
Ikke i Excel

Kan angi usikkerhet X og Y

90° ved lik usikkerhet

Kan vektes.

Passing-Bablok

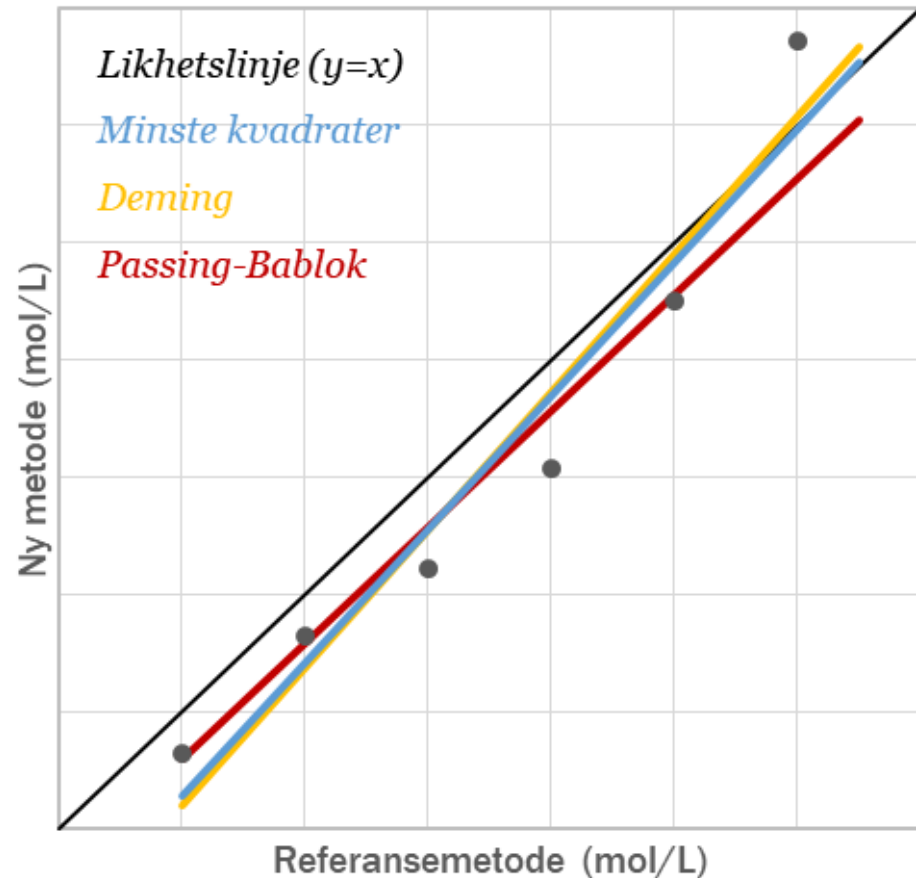

Ikke i Excel

*Ikke-parametrisk, «median»
stigningstall.*

Lite følsom for uteliggere.

Tre vanlige regresjonsmodeller til metodesammenligning

Modellene vil gi forskjellige regresjonslinjer

Når u i ny metode er mye større enn referansemetode, er Deming og minste kvadrater tilnærmet like

Passing-Bablok skiller seg ofte fra de andre ved uteliggere

Metodesammenligning: Spredningsdiagram

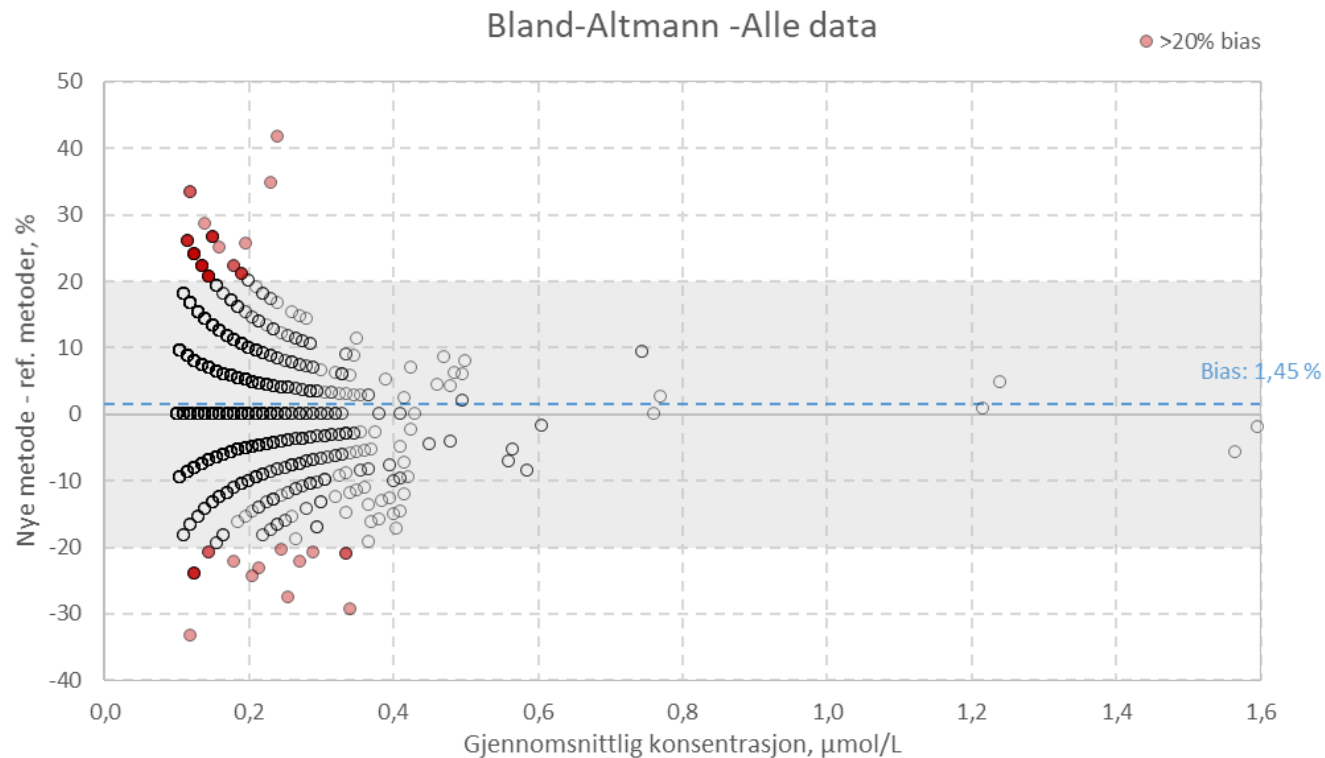
Minste kvadraters regresjon er akseptabel, men tolk med forsiktighet

Stigningstall angir proporsjonal bias (prosentvis forskjell), skjæringspunkt
konstant bias

Dersom tilgjengelig, rapporter konfidensintervall på stigningstall og
skjæringspunkt (forskjell fra hhv 1 og 0 angir signifikant forskjell)

Kombiner med Bland-Altman og statistiske tester (t-test)

Metodesammenligning: Bland-Altman plott

Prosentvis og/eller absolutt forskjell på Y-akse

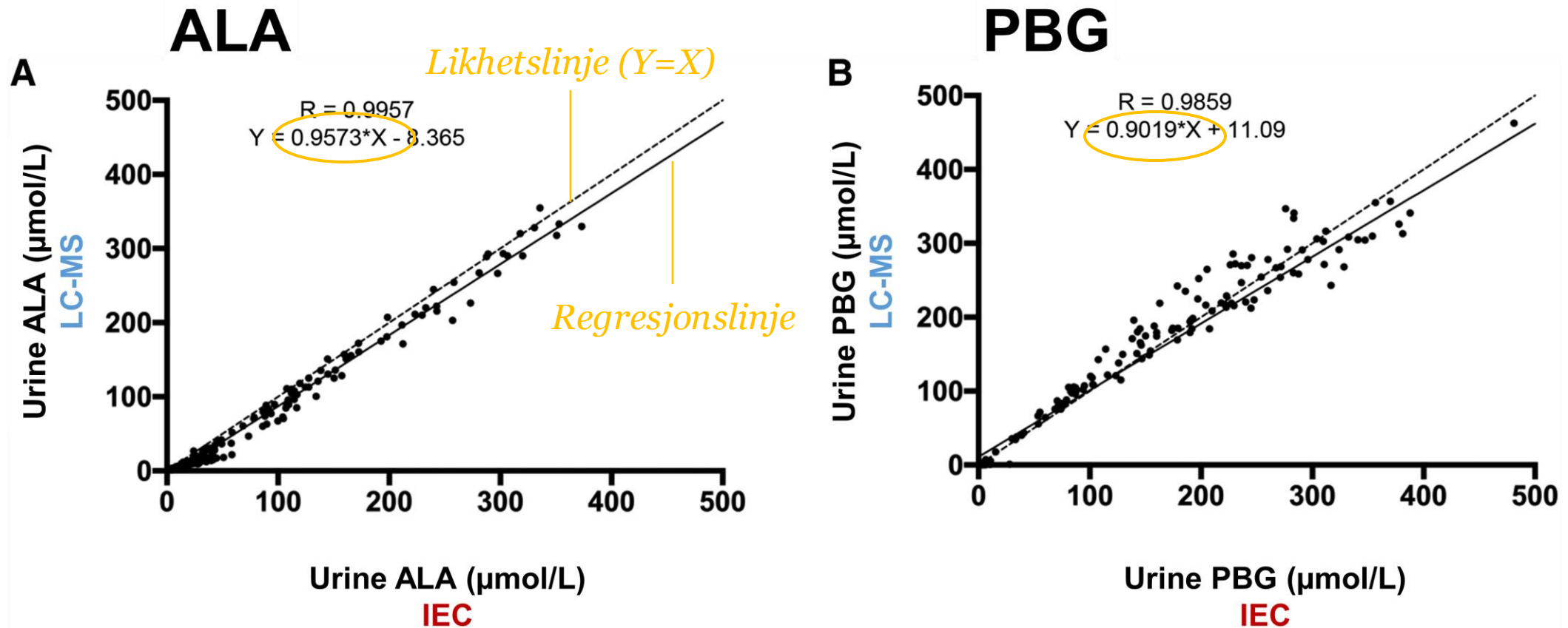
Gjennomsnitt av metodene på X-akse

Linje med gjennomsnittlig forskjell

Grenser, gjerne krav på enkeltresultater, eller 95% konfidensintervall.

Eksempel: Ionebyttekolonne og UV (IEC) mot LC-MS.

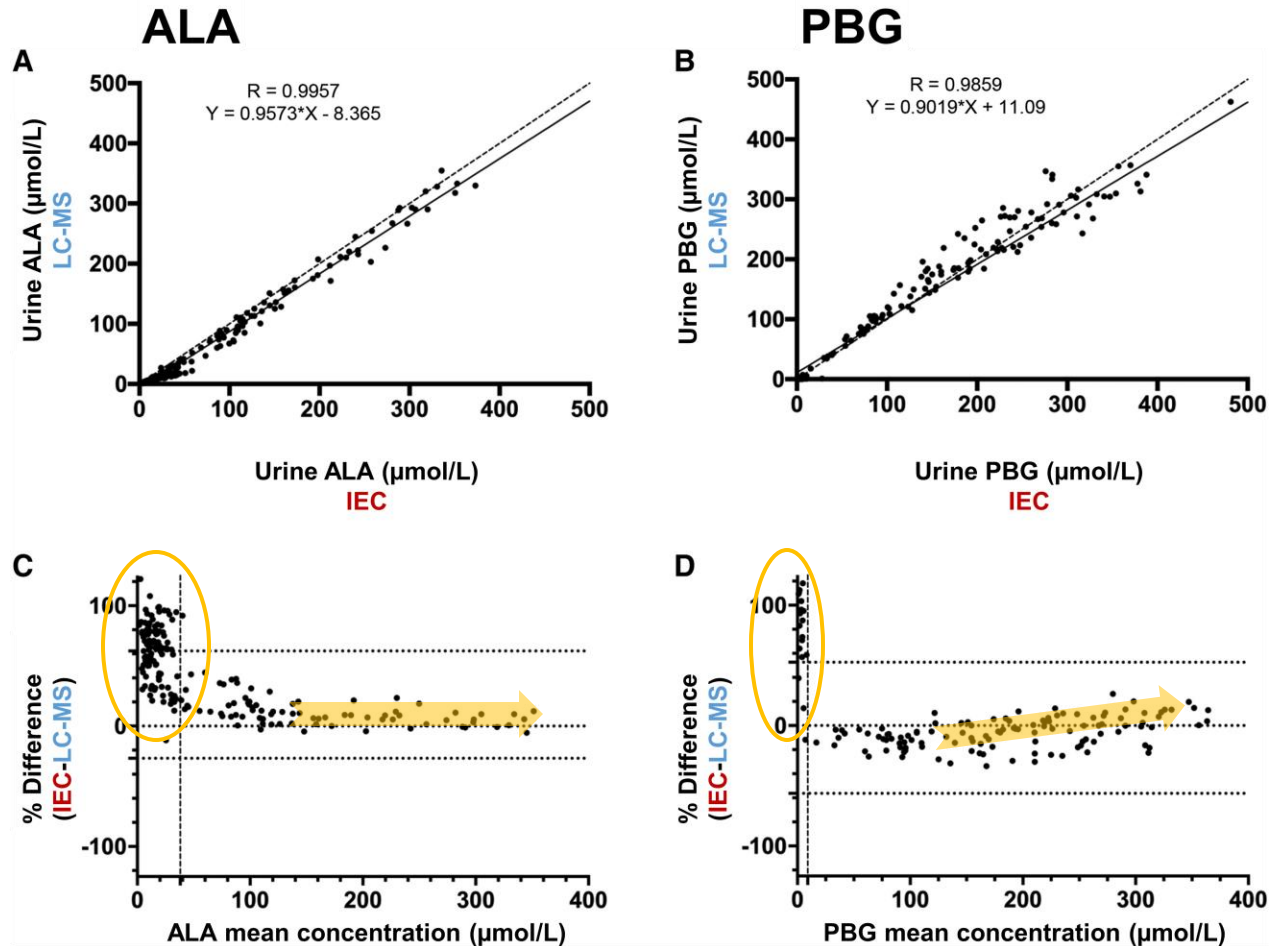
Aminolevulinsyre (ALA) og porfobilinogen (PBG)

Kilde: Poli et al, Clin Chem. 2023 Oct 3;69(10):1186-1196

Eksempel: Ionebyttekolonne og UV (IEC) mot LC-MS.

Aminolevulinsyre (ALA) og porfobilinogen (PBG)

Spredningsdiagram

Bland-Altman

Hvordan rapportere metodesammenligning?

Tabell med oppsummering:

Antall prøver

Maks og min resultat per metode

Gjennomsnitt for hver metode, gjennomsnittlig bias

Antall enkeltresultater med avvik større enn krav.

Spredningsdiagram, f.eks. Passing-Bablok eller Demming (+ statistikk).

Bland-Altman plott, med grenser

Hvordan rapportere metodesammenligning?

Vurder om det er nødvendig å dele inn i flere konsentrasjonsnivåer

Husk at eventuell bias påvist kun er gyldig for utvalget

Parvis statistisk test, for eksempel t-test.

Delkonklusjon, hva er påvist bias, er den reell og akseptabel.

(4)

Spørsmål og diskusjon

Kilder

ISO/IEC 17025:2017

ISO 15189:2022

Norsk Akkreditering - Vilkår for å være akkreditert (versjon 6.00)

ISO/IEC Guide 99:2007 - International vocabulary of metrology - Basic and general concepts and associated terms (VIM)

Eurachem: The Fitness for Purpose of Analytical Methods - A Laboratory Guide to Method Validation and Related Topics

Kilder

M. Thompson, S. L. R. Ellison, R. Wood, Harmonized guidelines for single-laboratory validation of methods of analysis (IUPAC technical report), *Pure Appl. Chem.*, 2002, 74(5), 835.

Bertil Magnusson, Teemu Näykki, Håvard Hovind, Mikael Krysell, Eskil Sahlin, Handbook for calculation of measurement uncertainty in environmental laboratories (NT TR 537 – Edition 4)

Anscombe, F. J. (1973). Graphs in Statistical Analysis. *The American Statistician*, 27(1), 17–21.
<https://doi.org/10.1080/00031305.1973.10478966>

Poli A, Manceau H, Nguyen AL, et al. Quantification of Urine and Plasma Porphyrin Precursors Using LC-MS in Acute Hepatic Porphyrrias: Improvement in Routine Diagnosis and in the Monitoring of Kidney Failure Patients. *Clin Chem*. 2023;69(10):1186-1196. doi:10.1093/clinchem/hvad117